

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ "ΣΚΕΦΤΟΜΑΙ ΚΑΙ ΓΡΑΦΩ" ΣΤΗΝ Α' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Η καλλιέργεια της ικανότητας για γραπτή έκφραση πρέπει να αρχίζει από την πρώτη τάξη. Ο γραπτός λόγος χρειάζεται ως μέσο έκφρασης. Βέβαια, τα παιδιά αυτής της ηλικίας εκφράζονται καλύτερα ζωγραφίζοντας και παίζοντας. Με το γραπτό λόγο δεν εκφράζουν αυθόρμητα τα συναισθήματά τους. Αυτό είναι σωστό. Όμως, είναι καιρός να αρχίσουν να μαθαίνουν να εκφράζονται και με το γραπτό λόγο.

Ασφαλώς! Όταν ξέρεις πως στις αρχές του Μάρτη οι μαθητές σου θα κληθούν να ανταποκριθούν σε μια τέτοια δραστηριότητα κι όταν έχεις συνειδητοποιήσει πως αυτό εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από μας τους δασκάλους, ο προβληματισμός είναι όχι μόνο φυσιολογικός αλλά και αναγκαίος.

Πέρα από τα γενικότερο προβληματισμό που δημιουργεί αυτή η δραστηριότητα, αυτό που πρέπει να μας απασχολεί ιδιαίτερα είναι, πώς οι μαθητές θα γίνουν ικανοί να δομούν μια πρόταση και πώς στη συνέχεια θα περνούν από τη μια πρόταση στην άλλη για να συνθέτουν ένα κείμενο στην πιο απλή μορφή του.

Φυσικά χρειάζεται κάποια προεργασία, γιατί πρόκειται για μια δεξιότητα που κατακτάται δύσκολα.

Η προεργασία αφορά τη δομή της πρότασης. Πρέπει οι μαθητές μας να μάθουν να συντάσσουν προτάσεις, πριν έρθει η "κρίσιμη" ώρα.

Μπορούμε να χρησιμοποιούμε διάφορες τεχνικές: Να δίνουμε, για παράδειγμα, στους μαθητές διάφορες εικόνες ή σκίτσα και να ζητούμε να γράψουν από κάτω μια απλή πρόταση, που να αποδίδει το περιεχόμενο. Η δουλειά αυτή έχει ομαδικό χαρακτήρα. Κάθε πρόταση γράφεται στον πίνακα, στην αρχή από το δάσκαλο και αργότερα από τους μαθητές. Μετά επιλέγεται

αυτή που αποδίδει πιστότερα το περιεχόμενο της εικόνας. Δίνουμε ακόμη τίτλους σε συστηματικά επιλεγμένες εικόνες, καθώς και στις ζωγραφιές των μαθητών.

Βοηθούνται τα παιδιά να εκφραστούν γραπτά με πιο αυθόρμητο τρόπο, γιατί περιγράφουν κάτι που τα ίδια έχουν ζωγραφίσει. Το ίδιο γίνεται και με τις εικόνες του βιβλίου. Χρησιμοποιούμε ακόμη εικόνες που αποδίδουν μια ιστορία σε συνέχειες. Αφού γράφουμε μια πρόταση κάτω από κάθε εικόνα, στη συνέχεια συνθέτουμε τις προτάσεις και δημιουργούμε ένα κείμενο, το οποίο και διαβάζουμε.

Δε νομίζουμε πως όλα τα θέματα του βιβλίου ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις αυτής της ηλικίας. Μερικά χρειάζονται κάποια προσαρμογή. Ιδίως αυτά που δεν αναφέρονται σε προσωπικές εμπειρίες των μαθητών, αυτά δηλ. που δεν μπλέκουν τον ίδιο το μαθητή στο περιεχόμενο του θέματος, όπως και αυτά που δεν έχουν εικονικό χαρακτήρα.

Το ότι είναι γραμμένα στο βιβλίο δημιουργεί τον κίνδυνο προετοιμασίας του παιδιού από το σπίτι. Η προετοιμασία αυτή δε βοηθάει το μαθητή. Αυτό που βοηθάει είναι οι συζητήσεις που κάνουμε μαζί του για διάφορα θέματα. Ας μην ξεχνάμε πως με το "Σκέφτομαι και γράφω" καλούμε τα παιδιά να γράψουν για προσωπικές τους εμπειρίες και για ό,τι βρίσκεται στο άμεσο περιβάλλον τους και όχι για ό,τι γράφουν τα διάφορα εκθεσιολόγια του εμπορίου.

Δε χρησιμοποιούμε πάντα την ίδια τακτική. Μερικά θέματα τα χρησιμοποιούμε όπως είναι. Κάποια άλλα τα διαφοροποιούμε. Δουλεύουμε όμως και άλλα θέματα, ευκαιριακά ή επίκαιρα, για τα οποία οι μαθητές δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Πρέπει να αποδεσμευτούμε από το βιβλίο και να δουλεύουμε περισσότερα θέματα που θα ανταποκρίνονται στα ενδιαφέροντα των μαθητών.

Δίνουμε μερικές φορές περισσότερα θέματα, κυρίως, όταν βλέπουμε πως κάποιο θα δημιουργήσει δυσκολίες σε μερικά παιδιά.

Τους δίνουμε την ευκαιρία να συμμετάσχουν μόνο όταν τους βάζουμε περισσότερα θέματα, που, όμως, είναι σχετικά μεταξύ τους.

Χρησιμοποιούμε κάποιες τεχνικές για την εξοικείωση των παιδιών με το θέμα. Στα περισσότερα θέματα και ειδικά σ' αυτά που επιλέγουμε για συστηματική διδασκαλία, κάνουμε πριν το γράψιμο μια συζήτηση γύρω από το περιεχόμενό του. Πολλές φορές προχωρούμε και στην ανάπτυξη **συλλογικής μορφής** "Σκέφτομαι και γράφω", με το παρακάτω τρόπο: Κάθε παιδί διατυπώνει μια πρόταση την οποία γράφουμε στο μισό μέρος του πίνακα. Μετά, στο άλλο μισό, κάνουμε σύνθεση ακολουθώντας μια σειρά. Πρώτα βάζουμε τις προτάσεις που περιγράφουν το θέμα, μετά εκείνες που δείχνουν τι κάνουνε μ' αυτό και τέλος τις προτάσεις που εκφράζουν τα συναισθήματα. Πάντα προσπαθούσαμε να αποδώσουμε τι βλέπουμε, τι ακούμε κλπ. Μετά κάθε παιδί θα προσπαθήσει να το αντιγράψει στο τετράδιό του από τον πίνακα.

Σιγά σιγά τα παιδιά εξοικειώνονται με τη δομή της πρότασης, αλλά και με το περιεχόμενο του θέματος. Πρώτα μια εξωτερική περιγραφή και μετά μια προσωπική εμπλοκή του μαθητή.

Πολλές φορές δίνουμε στους μαθητές φύλλα εργασίας. Πάνω έχουν το θέμα σε εικόνες. Κάτω γράφουμε μερικές ερωτήσεις, στις οποίες οι μαθητές πρέπει να απαντήσουν. Αυτό βοηθάει στη γραπτή έκφραση, δε βοηθάει όμως στη σκέψη και τη δομή του κειμένου, γιατί δίνεται έτοιμο.

Επειδή έτσι συμβαίνει, γι' αυτό από τις πρώτες μέρες της σχολικής χρονιάς οργανώνουμε τακτική επικοινωνία και συνεργασία με τους γονείς, ιδιαίτερα με τις μητέρες των παιδιών και τους εφιστούμε την προσοχή για το θέμα αυτό. Τους ζητούμε να μην ετοιμάζουν τα θέματα από το σπίτι. Η

βοήθεια που μπορούν να προσφέρουν στο παιδί τους είναι να το μάθουν να εκφράζεται σωστά.

Κι αυτό γίνεται όταν τα παιδιά διαβάζουν βιβλία και αποδίδουν το νόημα με φυσικότητα, όχι στεγνά, τι λέει το κείμενο, αλλά με διάλογο. Επίσης τους προτείνουμε σε κάθε ευκαιρία να συζητούν με τα παιδιά τους πάνω σε ποικίλα θέματα, π.χ. από την τηλεόραση (σχολιασμός παιδικών εκπομπών, ειδήσεων κλπ)

Σίγουρα χρειάζεται προετοιμασία. Δεν υπάρχουν και πολλά περιθώρια αυτοσχεδιασμού σε τέτοιου είδους θέματα. Η προετοιμασία μας αφορά στην επιλογή των θεμάτων που θα διδάξουμε, στην εύρεση του υλικού, στο σχεδιασμό της διδασκαλίας, στην αντιμετώπιση πιθανών προβλημάτων κλπ.

Η μεγαλύτερη δυσκολία για τα παιδιά ήταν το ξεκίνημα. Μας ρωτούν: "Πώς να αρχίσουμε;" Πρόβλημα επίσης δημιουργεί η αδυναμία των παιδιών να γράψουν μικρές προτάσεις, όπως ακόμη και η χρήση του συνδέσμου και. Αυτό είναι φυσιολογικό να συμβαίνει, γιατί ο γραπτός λόγος των μαθητών της Α΄ αλλά και της Β΄ τάξης έχει τα γνωρίσματα του προφορικού λόγου: χαλαρή δομή, παρατακτική σύνταξη, μεγάλες προτάσεις κ.ά.

Τις αδυναμίες αυτές αντιμετωπίζουμε με τη συστηματική εξάσκηση των μαθητών, καθώς και με τη διδασκαλία κάποιων θεμάτων, όπως προαναφέρθηκε.

Μας ζητούν βοήθεια σε δυσκολίες σχετικά με το περιεχόμενο και την ορθογραφία των λέξεων. Βοηθούμε σε λάθη που κάνουν σε κάποιο θέμα που έχουν διδαχτεί, όπως π.χ. σε καταλήξεις ρημάτων -ω, -μαι, -με, ουδέτερα σε -ι, αρσενικά σε -ος, -ης, Θηλυκά σε -η, άρθρα, όπως τις, της, τον, των και σε κάποια συχνόχρηστα επιρρήματα, όπως έξω, εδώ, εκεί, καθώς και στα βοηθητικά ρήματα είμαι και έχω. Βέβαια δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι το "Σκέφτομαι και γράφω" δεν είναι μια άσκηση ορθογραφίας ή γραμματικής, αλλά μια δραστηριότητα έκφρασης.

Αρκετές φορές η παρέμβασή μας μπορεί να είναι μεγαλύτερη από όσο πρέπει κάτι που σημαίνει περισσότερη δουλειά για μας. Όμως, δεν μπορούμε, στην αρχή τουλάχιστον, να αφήσουμε τα παιδιά να γράφουν μόνα τους. Μερικές φορές ίσως χρειαστεί να γράψουμε και εμείς μαζί με τα παιδιά το δικό μας "Σκέφτομαι και γράφω", κυρίως σ' αυτά που τα επιλέγουμε μόνοι μας. Αυτό δημιουργεί ένα άλλο κλίμα στην τάξη, το ενδιαφέρον των μαθητών να ακούσουν το δικό μας γραπτό είναι μεγάλο, και σίγουρα θα παρατηρήσουμε και μια δική τους πιο δραστική ενεργοποίηση για να ανταποκριθούν καλύτερα στις προσδοκίες του θέματος.

Όταν γράφουν μόνα τους η βοήθειά μας πρέπει να είναι σε ατομική βάση και για ζητήματα περιεχομένου και για ζητήματα δομής της πρότασης. Όταν, για παράδειγμα, δούμε πως ένα παιδί γράφει μεγάλες προτάσεις, το επισημαίνουμε ώστε ο μαθητής να σβήσει την πρόταση και να γράψει άλλη μικρότερη. Προσπαθούμε έτσι σιγά σιγά να δώσουμε στο γραπτό των μαθητών τα χαρακτηριστικά του γραπτού λόγου: μικρές φράσεις, αυστηρή δομή της πρότασης, παρατακτική σύνδεση κ ά.

Σβήνουμε τα συνεχή «και» και στη θέση τους βάζουμε άλλους συνδέσμους ή φράσεις, όπως π.χ. μετά, στη συνέχεια, έπειτα, κατόπιν κλπ.

Ομαδική βοήθεια δίνεται στη διδασκαλία επιλεγμένων θεμάτων. Επισημαίνουμε στους μαθητές να μη γράφουν μεγάλες προτάσεις. Ομαδοποιούμε τα ορθογραφικά και τα φραστικά λάθη και τα επεξεργαζόμαστε στο μάθημα της Παρασκευής. Τα λάθη, αυτά που θεωρούνται πιο βασικά τα καταγράφουμε σ' ένα τετράδιο και τα εντάσσουμε στο βασικό λεξιλόγιο.

Το 20λεπτο δεν είναι αρκετό, γι' αυτό συνήθως χρησιμοποιούμε και ένα μέρος της τρίτης ώρας, σε βάρος βέβαια κάποιων άλλων μαθημάτων. Μπορούμε ν' αφιερώσουμε ακόμη κάποιες ώρες της Παρασκευής για τη διδασκαλία επιλεγμένων θεμάτων.

Επειδή από άποψη χρόνου η ανάπτυξη κάποιου θέματος είναι μια πολύ πιεστική και αγχώδης, διαδικασία και επειδή οι μαθητές δεν μπορούν να αναπτύξουν σωστά ένα θέμα μετά τις γραμματικές ασκήσεις, είναι καλύτερα να γράφουν μετά τη διδασκαλία του κειμένου του μαθήματος της ημέρας.

Καταληκτικά προωθούμε τρεις μορφές "Σκέφτομαι και γράφω".

Η μια είναι υπόθεση ρουτίνας για τα θέματα του βιβλίου, μετά το τέλος των γραμματικών ασκήσεων.

Άλλη μια είναι η αυθόρμητη έκφραση μετά από ένα ωραίο και συγκινητικό κείμενο. Μπορούμε να πούμε στους μαθητές: "Ας γράψουμε και εμείς κάτι δικό μας για το τι νιώσαμε".

Η τρίτη αφορά τη διδασκαλία της Παρασκευής. Εδώ τονίζουμε στους μαθητές ότι πρέπει "να μάθουμε να γράφουμε", γιατί σίγουρα έχουμε διαπιστώσει κάποιες δυσκολίες. Αυτό το συζητάμε με τα παιδιά και καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι πρέπει να δουλέψουμε όλοι μαζί.

Δε θεωρούμε κάποια γραπτά πιο πετυχημένα από τα άλλα. Κάθε μαθητής πρέπει να προσφέρει σύμφωνα μ' αυτό που μπορεί. Αυτό προσπαθούμε να πετύχουμε.

Τέλος, αξιολογούμε τα γραπτά συνήθως με κριτήριο το περιεχόμενο του θέματος και κατά δεύτερο λόγο τη δομή των προτάσεων ή του κειμένου.